

2. Rubinshteyn S.L. Problemy obshchey psikhologii / Rubinshteyn S.L. – M.: Pedagogika, 1973. – 424 s.
3. Nebylitsin V.D. Temperament / V.D.Nebylitsin // Psikhologiya individual'nykh razlichiy. Teksty / Pod red. YU.B. Gippenreyter, V.YA. Romanova. - M.: Izd-vo MGU, 1982. - S. 153-159.
4. Abul'khanova-Slavs'ka K.A. Tipologiya aktivnosti lichnosti // Psikhol. Zhurn. 1985.- T. 6. - №5. – S. 3-18.
5. Leont'yev A.N. Deyatel'nost'. Soznaniye. Lichnosti. M.: Izd- vo Polit. Literatura, 1975.- 304s.
6. Shamova, T.I. Deyatel'nost' uchiteley po formirovaniyu sistemy kachestva znaniy uchashchikhsya kak ob'yekt vnutrishkol'nogo upravleniya / T.I. Shamova, T.M. Davydenko. – M.-Belgorod: BGPI, 1993. – 86 s.
7. Rodak I. I. Tvorcheskaya aktivnost' uchashchikhsya v protsesse obucheniya. – M.: APN SSSR, 1969. 38 s.
8. Shchukina G. I. Aktivizatsiya poznavatel'noy deyatel'nosti uchashchikhsya v uchebnom protsesse / G. I. Shchukina // Ucheb.posobiye. – M.: Prosveshcheniye, 1979. – 160 s.
9. Kovalev A. G., Myasishchev V. N. Psikhologicheskiye osobennosti cheloveka, t. 1. L., 1957.
10. Lozova V. I. Ponyattya «aktyvnist` osoby» yak katehoriya pedahohiky // Radyans`ka shkola.–1982-№2.– s.17-22.

The article deals with the issues of formation of students' creative activity in music and pedagogical specialties of higher educational institutions, ways of developing the creative potential of future music teachers are considered, the content and structure of creative potential and the peculiar features of the development of development in the piano class are determined. The components of performance of piano students with the assistance of improvisation are analyzed.

Keywords: *student-musician, creative activity, initiative, independence, improvisation, creativity.*

УДК 378011.3-51:78

Чжу Пен

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ САМОВИХОВАННЯ У ВИКОНАВСЬКІЙ САМОПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

У статті розроблено механізми реалізації виховних аспектів виконавської самопідготовки студентів педагогічних університетів як майбутніх учителів музики, виявлено художньо-педагогічні засоби самостійного здобування необхідних знань та умілого застосування їх на практиці для розв'язання різноманітних навчальних і виховних проблем. Автором запропоновано алгоритм поетапного застосування в процесі самопідготовки педагогів-музикантів принципу самовиховання як важливого положення, що ґрунтується на реалізації потреб та мотивів фахового навчання, має суттєвий вплив на цілеспрямовану творчу художньо-виконавську діяльність.

Ключові слова: *виконавська підготовка, самостійна навчальна робота, потреба, мотив, виховання, музичне завдання, тренінг, педагогічна гра.*

Соціокультурний розвиток суспільства XXI століття висуває вимоги до фахової компетентності учителя мистецьких дисциплін, до рівня його готовності здійснювати професійну діяльність. Для цього педагог повинен бути творчою особистістю, носієм загальнолюдських та професійних цінностей, провідником прогресивних художньо-освітніх ідей, здатним реалізувати цікаві мистецькі проекти.

В той же час, підготовка майбутніх учителів музики пов'язана з певними складностями, що знаходять відображення у художньо-смісловому змісті їх навчальної виконавської діяльності. Проблеми виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів

належать до сфери специфічних, адже торкаються здатності виконувати музичні твори на належному художньому рівні, тобто створювати музичний образ на основі адекватної вербальної та виконавської інтерпретації, а також застосовувати її у навчально-виховній роботі з учнями (О. Андрейко, О. Горбенко, Н. Жукова, Н. Згурська, В. Крицький, М. Михаськова, Н. Мозгальова, Г. Саїк, Н. Цюлюпа, О. Щербініна, О. Щолокова та інші).

Так, для удосконалення музично-виконавських можливостей (гри на музичному інструменті, співу, диригування) їм необхідно багато часу присвятити самостійній роботі. В той же час, аналіз стану виконавської підготовки майбутніх учителів музики засвідчує необхідність її кардинального поліпшення, оскільки очевидною є суперечність не тільки між сучасними вимогами до музично-виконавського рівня учителя та реальним рівнем його виконавської підготовленості, але й між сформованістю його навчально-виконавських умінь та здатністю використовувати їх у реальній практичній роботі на виробничій практиці (О. Горбенко, Л. Гусейнова, М. Крицький, Г. Падалка, Г. Ніколаї).

Такі актуальні завдання не можна вирішити без сформованості у студентів мотивації до виконавської самопідготовки, потреби у постійному вдосконаленні своєї виконавської майстерності.

Найважливішим завданням сучасного вищого педагогічного навчального закладу є забезпечення і озброєння студентів продуктивними способами самостійно здобувати та застосовувати на практиці фахові знання та уміння у сфері своєї майбутньої професійної діяльності (О. Конопкін, О. Мороз, П. Підкасистий, О. Ярошенко, С. Яшанов).

Виходячи з цього, майбутній учитель повинен уміти:

- самостійно здобувати необхідні знання, уміло застосовувати їх на практиці для розв'язання різноманітних соціальних і навчальних проблем;

- гнучко пристосовуючись до ситуацій, що постійно змінюються; бачити труднощі, що виникають в реальних освітніх процесах і знаходити шляхи їх раціонального подолання, використовуючи сучасні технології;

- чітко усвідомлювати, де і яким чином знання, що здобуваються ним, можуть бути використані;

- грамотно працювати з інформацією; генерувати нові ідеї, творчо мислити; самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, підвищенням культурного рівня.

Такий підхід змінює статус студента, котрий усвідомлює себе як суб'єкт, здатний самостійно приймати певні рішення та забезпечувати їх реалізацію (С. Вітвицька, Н. Мойсеюк, І. Підласий, В. Попков, Н. Якса, М. Козяр).

Цілком природно, що для формування вищезазначених умінь у студентів педагогічних університетів виникає необхідність наявності потреби в самоосвіті та самопідготовці до навчальних занять. Щодо самопідготовки, то вона сьогодні стає дуже важливою формою самостійних навчальних занять. Це - педагогічно скерована самостійна освітня діяльність, що органічно поєднана з плановими навчальними заняттями через спільну мету.

Ми визначаємо самопідготовку як навчальну діяльність студентів, спрямовану на вивчення і оволодіння матеріалом навчального предмета без активної участі викладача. Її завдання складають формування самостійності студентів, що формується за умови функціонування системи організації всіх видів самостійних занять, передбачених навчальним планом певної спеціальності.

Щодо музично-виконавської самопідготовки майбутніх педагогів мистецьких дисциплін, то вона є результатом складних процесів, які становлять систему взаємодіючих елементів із специфічними функціями, властивостями, структурою та змістом. Їх вивчення здатне висвітлити специфіку цього процесу, засвідчити нові можливості у формуванні досвіду виконавської самопідготовки.

Так, специфіка діяльності вчителя музики обумовлена, з одного боку, властивостями функціонування фахівця у сфері музичної культури, а з іншого – особливостями педагогічної діяльності. Метою виконавської діяльності студента як музиканта є створення переконливої інтерпретації музичного твору. В той же час, мета студента як майбутнього

учителя - знаходження оптимальних й найбільш ефективних форм, методів і засобів використання даного твору у роботі з учнями.

Таким чином, в цілому робота студента-виконавця над твором складається з прочитання нотного тексту і художнього сприйняття музичного матеріалу, виникнення задуму та його реалізації, порівняння результату з поставленим художньо-педагогічним завданням, внесення коректив та визначення загальної оцінки художніх дій, а найголовніше – застосуванням музичного твору мистецько-освітній діяльності.

Зміст самостійної роботи майбутніх учителів музики передбачає не тільки вивчення, повторення і закріплення навчального музичного матеріалу (вивчення конкретних творів), а й творчу роботу, спрямовану на розвиток здібностей до пошуку, досліджень, на формування таких якостей як наполегливість у досягненні мети, працелюбність, що є необхідними для плідної трудової діяльності.

Надзвичайно важливим для процесу самоорганізації виконавських дій є взаємоузгодження студентом завдань самостійної роботи з різних виконавських дисциплін (постановки голосу, хорового диригування, музичного інструменту, оркестрового та хорового класів тощо). Одним з важливих видів самостійної роботи вважається підготовка студента до проведення навчальної та музично-виховної роботи з учнями на педагогічній практиці. Здатність яскраво представити музичний твір, виразно виконавши його для учнівської аудиторії, реалізувати засобами цього твору дидактичні, виховані та розвивальні завдання навчального заняття і є найсуттєвішим результатом самопідготовки практиканта у всій її багатоаспектності.

За рахунок комплексного розподілу системи завдань уведено програму самопідготовки фахівців за основними видами діяльності: навчальної, виховної, методичної, дослідницької тощо. Це дозволило ефективно сполучати предметно-орієнтовану підготовку, регламентовану навчальними планами, з функціонально-орієнтованою, яка здійснюється безпосередньо у сфері діяльності за фахом. Проте, така робота й досі залишається достатньо складною. Вченими вказується, що професіоналізація завдань для самостійної роботи студента ще не має масового характеру, тому що їхня розробка пов'язана з наявністю об'єктивних методичних труднощів; визначенням переліку професійних знань, умінь і навичок майбутнього фахівця та формуванням профілю його роботи, а також постійним зв'язанням змісту завдань з вимогами професіограми [1].

На основі сучасних підходів до визначення поняття «ефективна самостійна робота» вчені виокремлюють такі найхарактерніші її ознаки: наявність мети, значущої для студента, активність та самодисципліна студента в процесі виконання завдання, наявність спеціально відведеного часу для навчальної роботи; присутність «непрямого» керівництва самостійною діяльністю з боку викладача (А. Алексюк, С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Безпалько, В. Буряк, О. Ярошенко). В той же час, студент може не використати потенціалу самопідготовки при відсутності відповідного мотиву або потреби у названому виді навчальної діяльності.

Аналіз літератури з проблеми формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості засвідчує, що цьому феномену приділяється значна увага, оскільки саме мотивація визначає характер і особливості навчальної та професійної діяльності майбутнього фахівця, є провідним регулятором його активності. Інтерес до професії та потреба в її опануванні – найважливіші фактори успішного навчання студентів, їх майбутньої професійної реалізації. Мотивація до професійної діяльності посідає провідне місце в структурі діяльності особистості майбутнього фахівця і є одним із основних понять, яке використовують для пояснення мотивів, рушійних спонукальних сил для здобуття певної професії (І. Бех, А. Бойко, Л. Божович, А. Маркова, Н. Тализіна, П. Якобсон).

Частіше за все, мотив визначається вченими як внутрішнє спонукання особистості до певного виду діяльності, що пов'язане із задоволенням певної потреби. Мотив можна розглядати як предмет спонукання та направлення діяльності чи причину, що є основою цієї діяльності та пояснює її [3].

Поділяючи позиції Н. Бордовської, В. Ковальова, О. Пінської, К. Платонова, А. Реана, ми вважаємо мотивацію сукупністю стійких мотивів, що мають певну ієрархію і виражають спрямованість особистості. Так, О.Пінська розглядає професійну мотивацію як властивість особистості, систему цілей та потреб, що спонукають студента до активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії [2].

Мотивація навчально-професійної діяльності майбутнього педагога закладає основи його «самості», в тому числі самовиховання. Суттєво важливий для фахової підготовки учителя принцип самовиховання майбутнього педагога безпосередньо ґрунтується на реалізації його потреб та мотивів (Г. Балл, І. Беха, М. Васильєва, А. Дубасенюк, С. Гончаренко, В. Лозовий, В. Луговий). Науково доведено, що потребу майбутнього вчителя в професійному самовихованні слід розуміти як відображення у свідомості майбутнього вчителя найбільш повного розвитку власних професійно-особистісних якостей з метою успішної їх самореалізації в майбутній професійній діяльності.

Сучасна педагогіка визначає сутність самовиховання як організацію людиною власного життя, стійких способів поведінки у суспільстві. Воно розглядається як:

- процес, що веде до певних самозмін в результаті взаємодії особистості з іншими суб'єктами та об'єктами педагогічного середовища;
- управління та керівництво власним саморозвитком.

Найбільш оптимальною, на наш погляд, є позиція учених, у відповідності до якої самовиховання майбутнього вчителя розглядається у рамках активності й самостійності діяльності (Б. Ананьєв, Л. Божович, І. Бех, І. Зязюн, В. Лозова, С. Максименко, В. Семиченко, С. Сисоєва, С. Рубінштейн, О. Савченко, В. Сухомлинський та ін.).

Виходячи з теоретичних положень дослідників (В. Антонєць, Ю. Бабанський, А. Гордін, Є. Ільїн, Є. Іваненко, П. Підкасистий та ін.) стосовно того, що вихідною умовою ефективної професійної діяльності майбутніх учителів є вищий рівень розвитку їхньої потреби у самовдосконаленні, нами було експериментально доведено, що формування потреби в професійному самовихованні буде відбуватися за умови, якщо виконавську діяльність студентів спрямувати на осмислення необхідності здобуття фахових знань, розвиток мистецько-педагогічних інтересів, а також цілеспрямовану творчу художньо-виконавську дію.

Виходячи з цього, потреба майбутніх учителів у професійному самовихованні розуміється як складне інтегроване утворення професійної сфери особистості, що передбачає взаємодію та органічну єдність трьох компонентів: емоційно-ціннісного, художньо-пізнавального та інтерпретаційно-практичного.

Технологічну основу виконавської самопідготовки складає комплекс навчальних завдань, розроблений на засадничих положеннях, у відповідності до яких успішність даного виду фахового навчання забезпечується:

- 1) наявністю стійкої мотивації виконавських дій;
- 2) поступовим ускладненням художньо-педагогічних завдань;
- 3) передбаченням у процесі роботи самостійного здійснення студентами реконструкцій, перетворень, вирішення завдань пошукового характеру, реалізації власного мистецького проекту.

На першому етапі експериментальної роботи з впровадження методики формування мотивації до виконавської самопідготовки майбутніх учителів музики проводилася цілеспрямована робота з оволодіння теоретичними та методичними знаннями про самовиховання, визначалася його роль у формуванні художньо-педагогічного світогляду учителя.

Для студентів запроваджувався тренінг особистісного професійного самовдосконалення, надавалась методична допомога, стимулювалась професійна самовиховна діяльність. Серед завдань цього етапу було збагачення змісту педагогічних дисциплін концепціями, теоріями і поняттями, що сприяло усвідомленню студентами необхідності саморозвитку й визнанню самовиховання особистісною цінністю. Здійснювалося ознайомлення студентів з технологіями професійного самовиховання;

розроблялися спеціальні педагогічні ситуації, які сприяли усвідомленню сильних і слабких сторін їхньої власної індивідуальності. Застосування діалогічних, проблемних, ігрових методів навчання спонукало майбутніх учителів до активного професійного самовиховання.

На другому етапі здійснювалось поступове залучення студентів до активного професійно-особистісного самовиховання, а саме: застосовувались інтерактивні форми та методи роботи (дискусії, ділові та творчі ігри, тренінги, творчі звіти, проектування, конкурси тощо). Діалогова взаємодія під час виконавсько-педагогічної взаємодії створювала умови для творчої самореалізації та формування позитивної Я-концепції студентів.

На третьому етапі було використано основні види самостійної навчальної, наукової, виховної діяльності з метою закріплення у майбутніх учителів потреби в професійному самовихованні. Студенти складали індивідуальні програми майбутньої життєтворчості, науково обґрунтовували програми професійного самовиховання, окреслювали перспективи майбутньої професійної діяльності, плани професійного самовдосконалення; залучались до різноманітних видів наукових робіт, виступів на наукових конференціях, проведення виховних заходів під час педагогічної практики, участі в університетських конкурсах, літературних творчих об'єднаннях, театралізованих дійствах тощо.

Встановлено, що формуванню у студентів потреби в самовихованні щодо мотивації музично-виконавських дій сприяло застосування інтерактивних форм і методів роботи (бесіди, діалогова взаємодія, дискусії, години спілкування); рефлексивних (методики самопізнання, щоденники професійного самовиховання, створення програм професійного самовиховання); творчих (проекти, конкурси, театралізовані дійства тематичні вечори тощо).

Отже, мета вищої школи – не лише передача студентам інформації, а, насамперед, навчання їх засобом самостійних дій для здобуття й осмислення нових масивів знань та їх продуктивного використання за допомогою сформованих умінь. Для майбутніх педагогів-музикантів виконавська самопідготовка не зводиться до самостійного оволодіння нотним матеріалом за програмою виконавського курсу. Досліджувана підготовка є засобом самовиховання, формування мотивів для здобуття необхідних для практичної діяльності фахових знань та умінь, одним із шляхів вироблення в студента здатності самостійно працювати, досліджувати, планувати, ставити та вирішувати нагальні художньо-педагогічні проблеми.

Література

1. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68–70.
2. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів / О. Пінська // Проблеми трудової і професійної підготовки. – 2009. – Випуск 14. – С. 111-115.
3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – 860 с.

References

1. Demchenko O. Dydaktychna systema organizaciyi samostijnoyi roboty studentiv / O. Demchenko // Ridnashkola. – 2006. – # 5. – S. 68–70.
2. Pins'ka O. Profesijna motyvaciya yak zasib pidvy'shhennya efektyvnosti navchal'noyi diyal'nosti studentiv / O. Pins'ka // Problemy trudovoyii profesijnoyi pidgotovky. – 2009. – Vy'pusk 14. – S. 111-115.
3. Gekhauzen X. Motyvacyya y deyatel'nost' / G. Gekhauzen. – SPb.: Pyter; M.: Smysl, 2003. – 860 s.

Modern teacher is a creative person, a leader of progressive educational ideas of universal and professional values. He must be able to implement interesting artistic projects.

Problems of performing training of future teachers-musicians are specific. They determine the ability of the teacher to perform musical works at a high artistic level, to create a musical

image on the basis of adequate ever balanced performing interpretation, and to apply it in educational work with pupils.

Students devote a lot of time to improving their musical performances (play in musical instrument, singing, conducting). Self-training a future music teacher is a very important form of independent training. This is a self-directed educational activity. It is organic and combined with planned training sessions based on a common goal.

Effective independent work has the following features: an important goal, activity and self-discipline of the student in the process of performing the assignment, special time for educational work; in direct teacher's guidance.

Self-education is the organization of one's own lives, the formation of skills and habits, sustainable ways of behavior. Methods of self-education: dialogical, problem and game techniques, as well as discussions, business and creative games, trainings, creative reports, design, artistic contests.

Keywords: musical-performing training, independent educational work, need, motive, education, music task, training, pedagogical game.

УДК 371.134

Чжоу Геян

ПРОБЛЕМА ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті подано аналіз проблем художньої комунікації крізь призму фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Розкривається сутність та специфіка комунікаційних процесів в музичному мистецтві та освіті. Охарактеризовано основні різновиди музичної комунікації, до яких віднесено музичну творчість, музичне виконавство, музичне сприйняття. Обґрунтовано пріоритетність діалогічного принципу в процесі пізнання та відтворення музичних явищ. Інтонаційність розглядається як визначальний чинник музичної комунікації. Висвітлюються проблеми набуття досвіду музично-виконавської інтерпретації. Процес сприймання музичних явищ визначається як спосіб взаємодії особистості зі світом. Підкреслюється важливість мотиваційно-ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця.

Ключові слова: комунікація, музичне мистецтво, фахова підготовка, творча діяльність, інтерпретація, музичний твір, пізнання.

Загальні тенденції розвитку сучасної гуманітарної освіти зумовлені принципом діалогізму, що визначає зміну підходів до професійної діяльності вчителя музики. Сьогодні пріоритетні завдання вчителя пов'язані з комунікативними процесами. В системі музичної освіти комунікація ґрунтується на обміні художньою інформацією та складає основу творчої діяльності, духовного розвитку, формування загальної культури особистості. З огляду на це набирає ваги підготовка вчителя, готового стати транслятором художніх цінностей, реалізатором комунікативних функцій музичного мистецтва, тлумачем музичного смислу та співучасником творчих актів.

Основу наукового досвіду з проблем комунікації складають праці з філософії (М. Бахтін, М. Бубер, Г. Почепцов, К. Ясперс та ін.), психології (Л. Виготський, О. Леонт'єв, В. Петрушин, С. Рубінштейн, Ю. Цагареллі та ін.), мистецтвознавства (Ю. Борев, В. Медушевський, Є. Назайкінський та ін.). Ґрунтовно й різнобічно досліджено педагогічні аспекти комунікації (Т. Завадська, А. Зайцева, Л. Масол, Н. Мозгальова, Г. Падалка, Л. Паньків, Є. Проворова, Се Фан, О. Щолокова та ін.). Актуальність означеної проблеми потребує її детального аналізу в контексті фахової підготовки майбутнього вчителя музики та загальних тенденцій розвитку сучасної музичної освіти.

Професійна діяльність сучасного вчителя музики охоплює широке коло комунікативних зв'язків, що виходять далеко за межі посадових обов'язків вчителя. Вміння